

Yatırımcılar

Bu bölümde önce Türkiye'deki finansal tasarruflar hakkında genel bir değerlendirme yapılacak, ardından çeşitli sermaye piyasası araçlarının yatırımcılarına ilişkin detaylı bilgi verilecektir.

Yatırım Tercihleri

Yurtiçinde değerlendirilen finansal tasarruflar, 2016 sonunda önceki yıla göre %14 artarak 2,3 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Yurtiçi tasarruflarda en yüksek paya sahip olan mevduat 2016 yılında %17 artışla 1,5 trilyon TL'ye çıkmıştır. Döviz cinsinden mevduatlarda dolar bazında %6 düşüş olsa da kurlardaki artışın da etkisiyle döviz tevdiat hesapları %14 büyümüştür. SGMK ve pay senedi portföylerinde %9 oranında bir artış olsa da, mevduattaki artışa paralel olarak sermaye piyasası araçlarının payı önceki yıla göre 1 puan düşerek %36 olmuştur.

Tasarruf sahiplerini, yurtiçi ve yurtdışı yerleşik olarak iki grupta incelemek faydalı olacaktır. Portföyleri 1,9 trilyon TL seviyesinde olan yurtiçi yerleşiklerin toplam tasarruflar içindeki payı 2016 sonu itibarıyla %85'tir. Bu pay bir önceki yıla göre 1 puan artış göstermiştir.

2016 sonunda yurtiçi yerleşiklerin tasarruflarının %29'u sermaye piyasasında değerlendirilmektedir.

Yurtiçi yerleşiklerin sermaye piyasası yatırımlarının büyük kısmını borçlanma senetleri oluşturmaktadır. Yurtiçi yerleşiklerin sabit getirili menkul kıymet (SGMK) portföyü 2016 yılında 464 milyar TL olmuştur. Özel sektör borçlanma senetlerinde (varlığa dayalı menkul kıymetler dâhil) 2012-2014 arasındaki hızlı yükseliş, 2015 yılında yavaşlamıştır. 2016 yılında ise, bu tahvillerin portföy değeri sadece %4 artarak 50 milyar TL olmuştur. Diğer yandan devlet iç borçlanma senetlerinin portföyü %10 artarak 403 milyar TL'ye çıkmıştır. Dövizdeki yükselişin de etkisiyle Eurobond yatırımları %29 artarak 12 milyar TL olmuştur. Endeksteeki hareketliliğe paralel olarak yılın ilk yarısında hızla artış gösteren pay senedi portföyleri yılın ikinci yarısında bir miktar küçülse de yıl toplamında %6 artarak sene sonunda 90 milyar TL seviyesine çıkmıştır.

YURTIÇİ TASARRUFLAR (MİLYAR TL)						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Toplam Tasarruf	1,459.5	1,610.0	1,844.2	1,989.0	2,263.3	13.8%
Mevduat (Katılım Fonları dâhil)	772.2	945.8	1,061.1	1,244.9	1,453.2	16.7%
TL	520.4	594.1	659.2	714.9	844.7	18.2%
Döviz	233.2	330.8	388.7	519.0	591.1	13.9%
Kıymetli Madenler	18.6	20.9	13.2	11.0	17.4	58.5%
Sabit Getirili Menkul Kıymetler	474.1	468.9	524.7	517.8	563.2	8.7%
Devlet İç Borçlanma Senetleri	437.8	422.1	467.9	457.1	497.0	8.7%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	29.6	38.9	47.8	50.2	53.1	5.4%
Eurobond	6.6	7.9	9.0	10.5	13.1	24.3%
Pay Senetleri	213.2	195.3	258.3	226.4	246.9	9.1%
Yurtiçi Yerleşikler	1,171.0	1,318.7	1,488.2	1,667.2	1,913.5	14.8%
Mevduat (Katılım Fonları dâhil)	737.6	891.0	997.3	1,160.9	1,358.7	17.0%
TL	512.2	584.0	648.0	701.9	829.3	18.2%
Döviz	207.1	286.4	336.4	448.4	512.5	14.3%
Kıymetli Madenler	18.3	20.6	12.9	10.6	17.0	59.7%
Sabit Getirili Menkul Kıymetler	360.7	354.7	398.5	421.2	464.4	10.2%
Devlet İç Borçlanma Senetleri	327.4	311.7	345.5	364.5	402.5	10.4%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	27.3	35.8	45.1	47.5	49.9	4.4%
Eurobond	6.0	7.2	7.9	9.2	11.9	29.0%
Pay Senetleri	72.7	73.0	92.4	85.1	90.4	6.1%
Yurtdışı Yerleşikler	288.4	291.3	356.0	321.8	349.8	8.7%
Mevduat (Katılım Fonları dâhil)	34.6	54.8	63.8	84.0	94.5	12.5%
TL	8.2	10.0	11.2	13.0	15.4	18.1%
Döviz	26.1	44.4	52.3	70.6	78.6	11.3%
Kıymetli Madenler	0.3	0.4	0.3	0.4	0.5	26.3%
Sabit Getirili Menkul Kıymetler	113.3	114.3	126.3	96.6	98.8	2.3%
Devlet İç Borçlanma Senetleri	110.4	110.4	122.4	92.7	94.4	1.9%
Özel Sektör Borçlanma Senedi	2.3	3.2	2.8	2.7	3.2	20.9%
Eurobond	0.6	0.7	1.1	1.3	1.2	-9.2%
Pay Senetleri	140.5	122.2	165.9	141.2	156.5	10.8%

Varlığa dayalı menkul kıymetler, özel sektör borçlanma araçlarına dâhil edilmiştir.

Kaynak: BDDK, MKK, TCMB, TSPB hesaplamaları

2016 sonunda yurtdışı yerleşiklerin toplam yatırımları önceki yıla göre %9 artarak 350 milyar TL'ye çıkmıştır. Yurtdışı yerleşiklerin pay senedi portföyü 2016 sonu itibarıyla yurtiçi yatırımcılardan daha fazla, %11 oranında, artarak 157 milyar TL olmuştur. Pay senetlerinin yurtdışı yerleşiklerin toplam portföyüne oranı daha önceki yıllarda olduğu gibi %45'te kalmıştır. 2015 yılında yurtdışı yerleşiklerin SGMK portföylerinde yaşanan aşırı düşüş bu yıl hafif toparlanmış olsa dahi yurtdışı yerleşiklerin tasarruflarında mevduatın payı artarken, devlet iç borçlanma senetleri ile eurobond'ların payı azalmıştır.

Yurtdışı yerleşiklerin Türkiye'deki pay senedi yatırımları %11 oranında büyümüştür.

TCMB tarafından açıklanan Hanehalkı Finansal Varlıkları yalnızca özel kesimin yurtiçi tasarruflarının hanehalkına ait kırımını vermektedir. Eylül 2016 itibarıyla hanehalkı tasarrufları toplam finansal tasarrufların %43'ünü oluşturmaktadır. Bu tarih itibarıyla hanehalkı tasarrufları Eylül 2015'e oranla %8 artarak 918 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta özellikle TL mevduatlarındaki büyüme etkili olmuştur.

HANEHALKI FİNANSAL VARLIKLARI (MİLYAR TL)						
	2012	2013/09	2014/09	2015/09	2016/09	2016/2015 Değişim
TL Mevduat	307	317	377	425	486	14.3%
Döviz Mevduat	122	141	187	275	263	-4.3%
Kıymetli Madenler	17	19	16	10	10	1.0%
Sabit Getirili MK	16	17	20	20	19	-6.1%
Pay Senedi	38	39	40	42	46	9.6%
Yatırım Fonları	26	27	29	34	36	5.9%
Emeklilik Yat. Fon.	20	25	33	44	58	31.2%
Repo	4	3	2	1	0	-20.0%
Toplam	551	587	704	850	918	8.0%

Dolaşımdaki para hesaba katılmamıştır.
Kaynak: TCMB

Hanehalkının döviz mevduatı azalmıştır.

Döviz mevduatlarında yılın ilk çeyreğinde artış gösterse de Eylül ayı itibarıyla son bir yılda %4 gerileme göstermiştir. Diğer taraftan Türk lirası mevduatları %14 artmıştır. Sonuç olarak hanehalkı tasarruflarında TL mevduatının payı %50'den %53'e yükselmiştir.

Emeklilik yatırım fonlarındaki artış, uygulanan teşvik politikasıyla 2013 yılından itibaren hızlanmıştır. Bu fonların toplam değeri Eylül 2016'da önceki yılın aynı dönemime göre %31 artışla 58 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Pay Senedi Yatırımcıları

2016 yılında pay senetlerinin portföy değeri endeksteki artışla birlikte 247 milyar TL'ye çıkmıştır. Bununla beraber, yatırımcıların sayısı 18.519 kişi azalarak 1.040.794 olmuştur.

Yabancı yatırımcıların pay senetlerinde payı %63 iken, ileride detaylı şekilde inceleneceği üzere, on yabancı şirket ve on yabancı fon Borsa İstanbul'daki halka açık pay senetlerinin yaklaşık %19'unu elinde tutmaktadır. Yerli yatırımcılarda bireysel yatırımcılar ağırlıkta olup, bu grupta en büyük portföy değerine sahip ilk 1.000 kişi, pay senetlerinin %8'ini elinde tutmaktadır.

Yatırımcı Sayıları

Pay piyasasında yatırımcı sayısı 2014 yılından itibaren gerilemektedir. Politik gelişmelerin borsayı etkilediği 2016 yılında toplam yatırımcı sayısı önceki yıla kıyasla %1,7'lik bir gerileme kaydetmiştir. Bu gerileme büyük ölçüde toplam yatırımcı sayısının tamamına yakını oluşturan yerli bireysel yatırımcılardaki düşüştan kaynaklanmıştır. Son bir yıl içinde yerli bireysel yatırımcı sayısı yaklaşık 18.000 kişi azalmıştır. Benzer şekilde, yabancı yatırımcı sayısı da, fon ve tüzel yatırımcılardaki düşüş neticesinde 250 azalarak 9.485 olmuştur.

PAY SENEDİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	1,080,262	1,100,854	1,065,473	1,049,578	1,031,309	-1.7%
Fon	294	331	338	332	334	0.6%
Yatırım Ortaklığı	35	32	29	31	31	0.0%
Tüzel	4,317	5,064	5,176	4,962	4,696	-5.4%
Bireysel	1,075,364	1,095,162	1,059,633	1,043,953	1,025,942	-1.7%
Diğer	252	265	297	300	306	2.0%
Yabancı	8,304	9,555	9,895	9,735	9,485	-2.6%
Fon	2,245	2,302	2,285	2,093	1,924	-8.1%
Tüzel	1,227	1,300	1,426	1,475	1,398	-5.2%
Bireysel	4,828	5,950	6,182	6,167	6,163	-0.1%
Diğer	4	3	2	0	0	-
Toplam	1,088,566	1,110,409	1,075,368	1,059,313	1,040,794	-1.7%

Kaynak: MKK

Yatırımcı Portföyleri

2015'te %9 düşen toplam pay senedi portföyü, 2016 sonu itibarıyla BIST-100 endeksindeki artışa paralel olarak %9 artış göstererek 247 milyar TL'ye yükselmiştir.

Toplam halka açık pay yatırımlarının %37'sini oluşturan yerli yatırımcıların portföy değeri %6 artarak 90 milyar TL'ye çıkarken, portföyün ağırlıklı kısmını oluşturan yabancı yatırımcıların portföyü % 11 oranında artış sergilemiştir. Yabancı yatırımcıların portföyüne dolar cinsinden bakıldığında %8'lik bir düşüş gözlenmektedir.

2016 yılında yabancı yatırımcıların pay senedi portföyü yerli yatırımcılardan daha fazla oranda artmıştır.

PAY SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	72,676	73,034	89,699	85,114	90,321	6.1%
Fon	4,711	5,292	6,728	8,784	9,540	8.6%
Yatırım Ortaklığı	438	502	690	991	1,193	20.4%
Tüzel	26,487	26,943	34,478	28,198	29,046	3.0%
Bireysel	37,731	36,950	43,538	43,668	47,289	8.3%
Diğer	3,308	3,346	4,265	3,473	3,252	-6.4%
Yabancı	140,529	122,219	159,243	141,206	156,511	10.8%
Fon	98,354	86,988	111,572	88,511	95,611	8.0%
Tüzel	41,700	34,717	47,141	51,993	60,204	15.8%
Bireysel	462	500	526	703	695	-1.0%
Diğer	13	14	3	0	0	-
Toplam	213,205	195,253	248,941	226,320	246,832	9.1%

Kaynak: MKK

Yabancı fonlar toplam pay portföyünün %39'una sahiptir. Yabancı fonları %24 payla yabancı tüzel yatırımcılar ve %19 payla yerli bireysel yatırımcılar izlemektedir.

Yabancı fonlar 96 milyar TL ile en yüksek portföye sahip yatırımcı grubu iken yerli fonlar 10 milyar TL ile pay senetlerinin ancak %4'ünü elinde tutmaktadır. Bununla beraber yerli fonların pay senedi varlıklarının 2016'da %9 artırdığı dikkat çekmektedir.

Vakıf, dernek gibi kuruluşları içeren diğer kategorisinin portföyü ise 2016'da %6 azalarak 3,3 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Yatırımcı Sayısına Göre Portföy Büyüklükleri

Bu bölümde yatırımcı grupları kendi içlerinde portföy büyüklüklerine göre sıralanmış, portföy büyüklüğünde onuncu, yüzüncü vb. sıradaki yatırımcılar belirlenerek yoğunlaşma sınıflandırması yapılmıştır.

1.924 yabancı fon 96 milyar TL değerinde pay senedi portföyüne sahipken, bu büyüklüğün 21 milyar TL'si ilk on yabancı fona aittir. Bu on fon, toplam pay senedi yatırımlarının %9'unu oluşturmaktadır. Diğer taraftan, 334 yerli yatırım fonunun pay senedi portföy büyüklüğü ise yabancı fonların onda birinde kalmaktadır.

10 yabancı şirket ve
10 yabancı fon,
Borsa İstanbul'daki
halka açık pay
senetlerinin %19'una
sahiptir.

Yabancı tüzel yatırımcı sayısı yerli tüzel yatırımcıların üçte biri kadar olmasına rağmen portföy değerleri 60 milyar TL ile yerli yatırımcıların iki katı kadardır. Yabancı tüzel yatırımcılarda da ilk on yabancı şirket 26 milyar TL'lik portföy ile toplam pay senedi portföyünün %10'una sahiptir. On yabancı şirket ve on yabancı fon Borsa İstanbul'daki halka açık pay senetlerinin yaklaşık %19'una sahiptir. İlk 100 yabancı şirket ile ilk 100 yabancı fon ise halka açık pay senedi portföy değerinin %44'ünü oluşturmaktadır.

YATIRIMCI SAYILARINA GÖRE PORTFÖY BÜYÜKLÜKLERİ SIRALAMASI (2016)				
Yatırımcı Türü	Yerli		Yabancı	
	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)
Yatırım Fonu	10	3,494	10	21,301
	100	8,786	100	59,749
	334	9,540	1,000	94,074
			1,924	95,611
Yatırım Ortaklığı	10	1,115		
	31	1,193		
Tüzel	10	12,068	10	25,860
	100	26,388	100	49,266
	1,000	29,036	1,000	60,152
	4,696	29,046	1,398	60,204
Bireysel	10	5,164	10	453
	100	12,795	100	595
	1,000	20,745	1,000	682
	10,000	30,709	6,163	695
	100,000	42,782		
	500,000	47,273		
	1,000,000	47,289		
	1,025,942	47,289		
Diğer	10	2,803		
	100	3,252		
	306	3,252		
Toplam	1,031,309	90,321	9,485	156,511

Kaynak: MKK

Bireysel yatırımcılarda yaklaşık 1 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının toplam portföyü 47 milyar TL'dir. Yerli bireylerin portföy dağılımına detaylı bakıldığında, yatırımcılar arası yoğunlaşmanın yüksek olduğu görülmektedir. İlk on yatırımcının 5 milyar TL'lik portföyü, toplam yerli bireysel yatırımcı portföyünün %11'i kadardır. Öte yandan, portföy büyüklüğüne göre sıralamada ilk 1.000 yatırımcının portföy büyüklüğü 21 milyar TL ile, kalan yaklaşık 1 milyona yakın bireysel yerli yatırımcının portföy büyüklüğünün %75'i kadardır. Yerli bireysel yatırımcılara ilişkin veriler ileride daha detaylı ele alınacaktır.

Vakıf, kooperatif gibi diğer 306 yatırımcıların ise 3,3 milyar TL büyüklüğünde portföyü bulunmaktadır. Bu portföyün büyük bir kısmı ilk on yatırımcıya aittir.

Yerli Bireysel Yatırımcılar

Yerli bireysel yatırımcıların portföyü daha detaylı incelendiğinde, bu kategorideki yoğunlaşmanın hayli yüksek olduğu gözlenmektedir. 2016 sonu itibarıyla 1 milyon TL'nin üzerinde pay senedi yatırımı olan yatırımcı sayısı bir yılda 300 artarak 4.472 kişi olmuştur. Bu yatırımcılar bireysel yatırımcı portföyünün %57'sini oluşturmaktadır. 1 milyon TL'nin üzerinde pey senedi portföyü olan yatırımcıların kişi başına ortalama portföy değeri yaklaşık 6 milyon TL'dir. 100.000 TL'nin üzerinde portföyü olan 53.240 yatırımcı ise yerli bireysel portföyünün %84'ünü oluşturmaktadır.

Yerli bireysel yatırımcıların kişi başı ortalama portföy büyüklüğü önceki yıla göre %10 artarak 46.093 TL olmuştur.

PORTFÖY DİLİMLERİNE GÖRE YERLİ BİREYSEL YATIRIMCILAR (2016)				
Piyasa Değeri (TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Portföy Değeri (Pay)	Ortalama Portföy Değeri (TL)
0.01-10,000	770,591	842	1.8%	1,092
10,001-50,000	157,913	3,791	8.0%	24,005
50,001-100,000	44,198	3,105	6.6%	70,248
100,001-500,000	43,141	8,793	18.6%	203,817
500,001-1,000,000	5,627	3,949	8.4%	701,743
>1,000,000	4,472	26,810	56.7%	5,995,028
Toplam	1,025,942	47,289	100%	46,093

Kaynak: MKK

Yerli bireysel yatırımcılar genelinde kişi başı ortalama portföy büyüklüğü 2015'e göre %10 artarak 46.093 TL olmuştur. Diğer taraftan, 10.000 TL'nin altında pay senedi yatırımı olan yerli bireysel yatırımcı sayısı 770.591 iken, bu grupta kişi başı portföy büyüklüğü 1.092 TL'de kalmaktadır.

Yerli bireysel yatırımcılar yaş gruplarına göre incelendiğinde, en fazla yatırımcının bulunduğu yaş aralığının 35-54 yaş grubu olduğu görülmektedir. Bu kişiler, toplam yatırımcıların %55'ini toplam portföy büyüklüğünün de yaklaşık yarısını teşkil etmektedir.

YAŞ GRUPLARINA GÖRE YERLİ BİREYSEL YATIRIMCILAR (2016)			
Yaş Aralığı	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Ortalama Portföy Değ.(TL)
0-24	12,778	572	44,735
25-34	105,685	2,553	24,155
35-44	274,958	8,400	30,549
45-54	286,104	14,452	50,513
55-64	204,366	10,109	49,464
65+	142,051	11,204	78,872
Toplam	1,025,942	47,289	46,093
Kaynak: MKK			

25-34 yaş grubunda 24.155 TL olan ortalama portföy büyüklüğü, 65 ve üzeri yaşa sahip olan yatırımcılarda 78.872 TL'ye yükselmektedir.

25 yaş altında pay senedi yatırımı olan 12.778 yatırımcı bulunmaktadır. Bu grubun, 44.735 TL ile 25-44 yaş aralığından daha yüksek bir ortalama portföy büyüklüğüne sahip olması dikkat çekicidir.

Yabancı Yatırımcılar

Yabancı yatırımcıların pay senetlerindeki saklama payı 2016 sonunda %63, işlem hacmi payı ise %21 olarak gerçekleşmiştir.

Yabancı yatırımcıların Borsa İstanbul'daki şirketlerin halka açık kısmındaki payı 2008 yılında yaşanan küresel krizle birlikte düşüşe geçmiş ve 2011'e kadar gerilemeye devam etmiştir. Yabancıların pay senetlerine ilgisinin tekrar artmaya başlamasıyla 2012 yılı sonunda %66 seviyesine yükselen bu pay. 2013 yılından bu yana %63 civarında gerçekleşmektedir.

Yabancı yatırımcıların işlem hacmindeki payı yıllar içerisinde artış göstermiş ancak, 2016 yılında bu oran %21 civarında kalmıştır.

YABANCI YATIRIMCILARIN PAYI					
	2012	2013	2014	2015	2016
İşlem Hacmi Payı	17.6%	19.9%	20.1%	21.9%	21.3%
Saklama Payı	65.8%	62.5%	63.8%	62.4%	63.4%
Kaynak: Borsa İstanbul, MKK					

Diğer taraftan, 2016 sonunda halka açık pay senetlerinin %37'sini ellerinde tutan yerli yatırımcıların, likiditenin %79'unu yarattığı görülmektedir.

Türkiye sermaye piyasasındaki yabancı yatırımcıların ülkelere göre dağılımına bakıldığında, en büyük portföy değerine sahip yatırımcıların bulunduğu ilk on ülkenin yatırımcılarının, toplam yabancı portföyünün %79'unu oluşturduğu görülmektedir.

ABD'li yatırımcılar 49 milyar TL'lik portföy ile toplam yabancı portföyünün yaklaşık üçte birini oluştururken, portföy büyüklüğü bakımından ABD'yi Birleşik Krallık ve Avrupa'nın yatırım fonlarına odaklanan bir finans merkezi konumunda olan Lüksemburg takip etmektedir.

ÜLKELERİNE GÖRE YABANCI YATIRIMCILAR (2016)			
Piyasa Değeri (TL)	Yatırımcı Sayısı	Portföy Değeri (Mn. TL)	Portföy Değeri (Pay)
ABD	1,244	48,527	31.0%
Birleşik Krallık	415	24,102	15.4%
Lüksemburg	276	12,396	7.9%
Hollanda	125	8,805	5.6%
Katar	5	7,178	4.6%
İrlanda	163	6,013	3.8%
Singapur	8	4,875	3.1%
Norveç	17	4,338	2.8%
Rusya	6	3,932	2.5%
Kanada	167	3,339	2.1%
Diğer	7,052	33,006	21.1%
Toplam	9,485	156,511	100.0%

Kaynak: MKK

Küresel krizle önemli ölçüde azalan yabancı yatırımcıların işlem hacmi, 2016 yılında alış ağırlıklı işlemlerin etkisiyle %1 artarak 169 milyar \$ olmuştur.

2016 yılında yabancı yatırımcıların saklama bakiyesi 2015'e göre azalmış ve 44 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Küresel krizle meydana gelen duraklamanın ardından yabancı yatırımcıların birincil piyasaya ilgisi büyük ölçekli halka arzlarla birlikte 2011 ve 2012'de artmışken, devam eden yıllarda azalan halka arzlar sebebiyle yabancı yatırımcıların ilgisinde düşüş gözlenmiştir. 2016 yılında toplam 117 milyon \$'lık birincil halkın tamamı yerli yatırımcılar tarafından almıştır.

Yabancı yatırımcıların pay senedi portföyleri %9 azalarak 45 milyar \$ olmuştur.

YABANCI YATIRIMCILAR (MİLYON \$)					
Tarih	İşlem Hacmi	Saklama Bakiyesi	Birincil Piyasa Alış*	İkincil Piyasa Net Alış/Satış**	Net Sermaye Giriş/Çıkışı
2012	123,008	78,545	4,115	5,277	9,391
2013	171,293	56,954	1,305	-430	875
2014	160,810	67,803	151	2,219	2,370
2015	167,426	48,565	426	-2,545	-2,120
2016	169,346	44,306	293	547	840

Kaynak: Borsa İstanbul, MKK, Takas İstanbul, TSPB hesaplamaları
*: Birincil piyasa işlemleri birincil halka arz ve toptan satışlar pazarı işlemlerinde yerli yatırımcıların aldığı pay senedi tutarlarını göstermektedir.
**: İkincil piyasa işlemleri, Borsa İstanbul pay senedi piyasasındaki net alış-satış tutarını göstermektedir.

İkincil piyasada yabancı yatırımcılar 2012'de net 5,3 milyar \$'lık 2014'te 2,2 milyar \$'lık alım yapmış, 2013 yılının ikinci yarısında ve 2015 yılında net 2,5 milyar \$'lık pay senedi satmıştır. Yabancı yatırımcılar 2016 yılında ise net 500 milyon \$'lık pay senedi alımı yapmıştır.

Yabancı yatırımcıların birincil piyasa alışları ile ikincil piyasadaki satışları beraber değerlendirildiğinde 2016 yılında bu yatırımcıların pay piyasasında net 1 milyar \$'lık satış gerçekleştirdikleri gözlenmektedir.

Ortalama Elde Tutma Süresi

2016 yılında yabancı yatırımcıların ortalama elde tutma süresi 212 güne inmiş, yerli yatırımcılarınki ise 42 güne çıkmıştır.

Yabancı yatırımcıların pay senetlerini ortalama elde tutma süresinde süregelen düşüş 2016 devam etmiştir. 2016 yılında bu süre yatırım ortaklıkları hariç tüm şirketleri içeren BIST-Tüm endeksinde 39 günlük bir azalış göstererek 212 güne inmiştir. Yerli yatırımcılarda pay senetlerini elde tutma süresi çok daha kısadır. Bununla beraber, bu süre 2016 yılında 3 gün artarak 42'ye çıkmıştır. Piyasa değeri ve likiditesi daha yüksek şirketlerde elde tutma süresinin hem yerli, hem de yabancı yatırımcılarda diğerlerine kıyasla daha düşük olduğu gözlenmektedir. Örneğin BIST-30 endeksinde yabancı yatırımcıların elde tutma süresi 178 güne, yerli yatırımcılarınki ise 31 güne inmektedir.

YATIRIMCILARIN ORTALAMA YATIRIM VADESİ		2012	2013	2014	2015	2016
BIST-TÜM	Yabancı	389	313	290	251	212
	Yerli	46	42	41	39	42
BIST-100	Yabancı	343	287	268	230	190
	Yerli	40	37	34	33	36
BIST-50	Yabancı	330	279	259	223	182
	Yerli	35	30	29	30	33
BIST-30	Yabancı	305	260	243	214	178
	Yerli	33	27	26	28	31
BIST-SINAI	Yabancı	639	444	417	328	239
	Yerli	54	63	71	61	67
BIST-HİZMETLER	Yabancı	533	370	352	304	252
	Yerli	46	35	30	32	26
BIST-MALİ	Yabancı	302	267	239	211	193
	Yerli	43	36	34	33	37
BIST-TEKNOLOJİ	Yabancı	324	332	571	315	274
	Yerli	21	39	55	19	41

Kaynak: TÜYİD-MKK Borsa Trendleri Raporu

Sektörlere göre incelendiğinde, yabancı yatırımcılarda en düşük elde tutma süresinin 193 gün ile BIST-Mali endeks pay senetlerinde, en yüksek sürenin ise 274 gün ile BIST-Teknoloji endeksi senetlerinde gerçekleştiği gözlenmektedir.

Öte yandan yerli yatırımcılar BIST-Teknoloji endeksindeki pay senetlerini ellerinde tutma süresini 19 günden 41 güne çıkarmışlardır.

Yerli yatırımcılarda en yüksek elde tutma süresi BIST-Sınai endeksinde gözlenmiş ve bu rakam 2016'da 61'den 67'ye çıkmıştır. Bu grupta en düşük elde tutma süresi 26 gün ile BIST-Hizmetler endeksi senetlerindedir.

Devlet İç Borçlanma Senedi Yatırımcıları

Toplam devlet iç borçlanma senedi (DİBS) portföy değeri 2016 yılında önceki yıla göre %10 artarak 497 milyar TL'ye ulaşmıştır. Devlet iç borçlanma senedi yatırımcılarına ilişkin veriler TCMB'den alınmakta ve yatırımcı sayıları bulunmamaktadır. Bu verilerde raporun diğer bölümlerinden farklı olarak kişilerin uyruğu değil; yerleşikliğine göre bir sınıflandırma yapılmaktadır.

Devlet iç borçlanma senetlerinde en büyük portföye sahip yatırımcı grubu 228 milyar TL ile yerli bankalar olup bu grup toplam portföy değerinin %46'sını oluşturmaktadır. Yerli bankaları 127 milyar TL'lik portföy değeriyle sigorta şirketleri, portföy yönetim şirketleri, yatırım ortaklıkları ve kurumsal yatırımcıların oluşturduğu diğer yurtiçi finansal kuruluşlar kategorisi takip etmektedir. Yatırım fonlarında yaşanan büyüme ise bireysel emeklilik fonlarındaki yaşanan artıştan kaynaklanmaktadır.

2016 sonunda, devlet iç borçlanma senetlerinde yurtdışı yatırımcıların ağırlıkları önceki yıla göre 1 puan gerileyerek %19'a inmiştir. 2012-2014 arasında bu oran %25-26 civarında seyretmekteydi.

Yerli yatırımcıların DİBS yatırımları 2016'da %10 büyürken, yabancı yatırımcıların portföylerindeki artış %2'de kalmıştır.

DEVLET İÇ BORÇLANMA SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yurtiçi Alacaklılar	327,419	311,694	340,205	364,455	402,518	10.4%
Bankalar	212,265	192,035	198,124	210,432	228,047	8.4%
TCMB	8,458	8,968	9,192	8,925	13,879	55.5%
Banka Dışı Kesim	106,696	110,691	132,889	145,098	160,592	10.7%
Yatırım Fonları	16,984	19,792	23,589	28,150	31,704	12.6%
Diğer Finansal Kuruluşlar	84,367	85,120	104,683	113,877	126,515	11.1%
Aracı Kurumlar	540	442	283	299	291	-2.8%
Finansal Olmayan Kuruluşlar	1,930	2,411	2,328	1,255	1,176	-6.3%
Gerçek Kişiler	2,873	2,886	1,963	1,504	898	-40.3%
Diğer	2	40	43	13	8	-35.9%
Yurtdışı Alacaklılar	110,397	110,421	119,720	92,652	94,438	1.9%
Bankalar	61,872	66,100	69,616	50,604	50,255	-0.7%
Yabancı Bankalar	58,322	62,587	67,058	45,668	45,240	-0.9%
Yurtiçi Bankaların Yurtdışı Şubeleri	3,549	3,513	2,558	4,936	5,016	1.6%
Banka Dışı Kesim	48,525	44,321	50,104	42,047	44,183	5.1%
Diğer Finansal Kuruluşlar	48,424	44,163	49,752	41,885	44,098	5.3%
Finansal Olmayan Kuruluşlar	37	70	273	87	27	-68.0%
Gerçek Kişiler	64	88	79	75	57	-24.1%
Toplam	437,816	422,115	459,925	457,107	496,956	8.7%

Kaynak: TCMB

Özel Sektör Borçlanma Senedi Yatırımcıları

Yatırım fonlarının özel sektör borçlanma araçlarına yatırımları artmaktadır.

Görece düşük reel faiz oranlarının alternatif ürünlere duyulan ilgiyi arttırmasıyla hızlı bir gelişim sergileyen özel sektör borçlanma araçları piyasası, 2015 yılına kadar hızlı bir büyüme sergilemiş, 2016 yılında ise özel sektör borçlanma araçlarında ilk kez yaşanan iflas erteleme vakalarının da etkisiyle büyümesi yavaşlamıştır.

Bununla beraber, son yıllarda süregelen yatırımcı sayısındaki düşüşün de 2016 yılında hızlandığı gözlenmektedir. Yerli bireysel yatırımcıların sayısı %29 oranında azalırken, portföyleri %19 oranında küçülmüştür.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA SENEDİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	191,634	164,886	136,441	135,690	96,771	-28.7%
Fon	282	329	334	327	342	4.6%
Tüzel	6,006	4,304	3,601	3,197	2,886	-9.7%
Diğer	758	623	360	354	312	-11.9%
Gerçek	184,570	159,613	132,132	131,798	93,217	-29.3%
Yatırım Ortaklığı	18	17	14	14	14	0.0%
Yabancı	1,984	1,672	1,384	1,066	705	-33.9%
Fon	20	18	17	6	2	-66.7%
Tüzel	33	38	36	24	25	4.2%
Diğer	3	2	1	2	1	-50.0%
Bireysel	1,928	1,614	1,330	1,034	677	-34.5%
Toplam	193,618	166,558	137,825	136,756	97,476	-28.7%

Kaynak: MKK

2016 sonunda 93.217 bireysel yatırımcı 11 milyar TL'lik bir özel sektör borçlanma aracı portföyüne sahiptir. Özel sektör borçlanma araçları 2016 yılında ağırlıklı olarak borsa dışında ihraç edildiği ve ikincil piyasada fazla işlem görmediğinden, bireysel yatırımcıların sayısı azalmaktadır.

ÖZEL SEKTÖR BORÇLANMA SENEDİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	26,788	34,573	43,642	45,845	47,862	4.4%
Fon	9,090	12,891	18,725	22,537	27,288	21.1%
Tüzel	5,189	7,439	8,289	7,232	7,182	-0.7%
Diğer	1,680	1,603	1,957	1,871	1,731	-7.5%
Gerçek	10,436	11,998	14,128	13,792	11,205	-18.8%
Yatırım Ortaklığı	393	643	544	414	456	10.3%
Yabancı	1,267	1,515	1,172	962	1,491	54.9%
Fon	252	262	138	81	82	0.6%
Tüzel	792	990	787	657	1,228	86.9%
Diğer	55	110	71	91	100	9.4%
Bireysel	168	153	176	132	81	-39.1%
Toplam	28,056	36,088	44,815	46,807	49,352	5.4%

Kaynak: MKK

Diğer taraftan yatırım fonlarında bulunan özel sektör borçlanma araçları portföyü %5 artışla ve 27 milyar TL

olmuştur. Bu tutar toplam portföy değerinin %48'ini oluşturmaktadır. Raporun "Finansal Piyasalar" bölümünde değinildiği üzere, menkul kıymet yatırım fonları portföylerinin yaklaşık yarısı, emeklilik fonlarının ise %10'u özel sektör borçlanma araçlarında değerlendirilmektedir.

2016 sonu itibarıyla portföyünde özel sektör borçlanma aracı bulunan yalnızca 2 yabancı fon ve 25 yabancı tüzel kişi bulunmaktadır. Bununla beraber, özellikle tüzel kişilerin portföyünde büyüme ile yabancı yatırımcıların portföylerinin 2016'da %55 oranında artarak 1,5 milyar TL olduğu gözlenmiştir.

VDMK ve VTMK Yatırımcıları

2016 yılı sonunda toplam 481 yatırımcının portföyünde Varlığa Dayalı Menkul Kıymet (VDMK) veya Varlık Teminatlı Menkul Kıymet (VTMK) bulunmaktadır. Bu ürünlere yatırım yapan yatırımcı sayısı, özellikle bireysel yatırımcı sayısındaki düşüşle bir yılda %70 azalarak 481 olmuştur.

481 kişinin VDMK-VTMK yatırımı bulunmaktadır.

VDMK-VTMK YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	73	2,580	605	1,556	466	-70.1%
Fon	54	98	92	73	83	13.7%
Yatırım Ortaklığı	0	1	1	1	0	-100.0%
Tüzel	12	280	51	112	58	-48.2%
Bireysel	3	2,190	453	1,363	318	-76.7%
Diğer	4	11	8	7	7	0.0%
Yabancı	8	26	11	23	15	-34.8%
Fon	1	0	0	0	0	-
Tüzel	6	10	9	8	7	-12.5%
Bireysel	0	15	1	14	7	-50.0%
Diğer	1	1	1	1	1	0.0%
Toplam	81	2,606	616	1,579	481	-69.5%

Kaynak: MKK

VDMK ile VTMK yatırımları 2016 yılında %13 artarak 3,7 milyar TL'ye geçmiştir.

VDMK-VTMK PORTFÖY DEĞERLERİ (BİN TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	547,777	1,198,993	1,219,001	1,654,778	2,046,527	23.7%
Fon	334,711	524,907	462,865	458,366	625,094	36.4%
Yatırım Ortaklığı	0	3,500	2,003	6,992	0	-100.0%
Tüzel	188,037	475,692	542,340	797,821	1,100,929	38.0%
Bireysel	530	168,809	164,619	340,789	306,682	-10.0%
Diğer	24,499	26,085	47,173	50,811	13,821	-72.8%
Yabancı	1,035,080	1,653,305	1,843,225	1,688,849	1,714,697	1.5%
Fon	4,000	0	0	0	0	-
Tüzel	977,187	1,464,187	1,681,273	1,627,075	1,569,025	-3.6%
Bireysel	0	1,204	250	10,291	6,596	-35.9%
Diğer	53,893	187,913	161,702	51,482	139,076	170.1%
Toplam	1,582,857	2,852,297	3,062,225	3,343,627	3,761,224	12.5%

Kaynak: MKK

15 yabancı yatırımcının toplam varlığa dayalı/varlık teminatlı menkul kıymet portföy büyüklüğü 1,7 milyar TL'dir. 7 adet yabancı tüzel yatırımcı, toplam portföyün %46'sına sahiptir. Yerli yatırımcılarda ise portföy değerinin büyük kısmını fon ve tüzel yatırımcılar oluşturmaktadır.

Varant ve Sertifika Yatırımcıları

VARANT VE SERTİFİKA YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	1,938	3,301	2,988	2,891	2,566	-11.2%
Fon	2	2	0	0	0	-
Tüzel	5	9	10	10	5	-50.0%
Bireysel	1,931	3,290	2,978	2,881	2,561	-11.1%
Yabancı	7	5	9	7	5	-28.6%
Fon	0	0	0	0	0	-
Tüzel	0	0	0	0	0	-
Bireysel	7	5	9	7	5	-28.6%
Toplam	1,945	3,306	2,997	2,898	2,571	-11.3%

Kaynak: MKK

2016 sonunda varant yatırımcı sayısı 2.571'dir.

Tamamına yakını yerli bireysel yatırımcılardan oluşan varant yatırımcılarının sayısı 2016'da önceki yıla oranla %11 azalışla 2.571 kişi olmuştur. Yatırımcı sayısı azalsa da, toplam portföy değeri %4 artarak 36 milyar TL'ye çıkmıştır.

VARANT VE SERTİFİKA PORTFÖY DEĞERLERİ (BİN TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	9,484	12,126	12,016	34,723	36,064	3.9%
Fon	1	112	0	0	0	-
Tüzel	7	206	53	26,391	24,989	-5.3%
Bireysel	9,477	11,809	11,963	8,332	11,075	32.9%
Yabancı	19	29	14	54	47	-12.6%
Fon	0	0	0	0	0	-
Tüzel	0	0	0	0	0	-
Bireysel	19	29	14	54	47	-12.6%
Toplam	9,504	12,156	12,029	34,776	36,111	3.8%

Kaynak: MKK

Yatırım Fonu Yatırımcıları

Yatırım fonu yatırımcılarının sayısı 2016 yılında değişmeyerek 2,9 milyon kişide kalırken, fonların portföy değeri son bir yılda %16 artış göstererek 45 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu bölümde sunulan yatırım fonu portföy değerleri "Finansal Piyasalar" bölümünde yer alan Takasbank kaynaklı verilere göre ufak farklılıklar göstermektedir.

YATIRIM FONU KATILMA BELGESİ YATIRIMCI SAYILARI						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	2,786,747	2,745,407	2,731,674	2,895,676	2,896,813	0.0%
Fon	54	44	64	55	69	25.5%
Tüzel	74,773	74,505	80,440	86,743	91,348	5.3%
Diğer	10,149	9,605	9,557	10,435	10,882	4.3%
Bireysel	2,701,762	2,661,242	2,641,600	2,798,429	2,794,505	-0.1%
Yatırım Ortaklığı	9	11	13	14	9	-35.7%
Yabancı	23,268	22,712	21,413	22,114	21,809	-1.4%
Fon	21	24	20	17	15	-11.8%
Tüzel	79	92	107	113	116	2.7%
Diğer	8	8	15	14	17	21.4%
Bireysel	23,160	22,588	21,271	21,970	21,661	-1.4%
Toplam	2,810,015	2,768,119	2,753,087	2,917,790	2,918,622	0.0%

Kaynak: MKK

Yatırım fonlarına temelde yerli bireysel yatırımcılar ilgi göstermektedir. Toplam yatırımcı sayısı ile 2,9 milyar TL'lik portföy büyüklüğünün neredeyse tamamı yerli bireysel yatırımcılara aittir. 37 milyar TL büyüklüğe sahip olan yerli bireysel yatırımcıların fon portföyü 2015 yılına kıyasla %13 artmıştır.

Yatırım fonlarının %12'lik kısmı 91.000'i aşkın yerli tüzel kişinin elindedir. Şirketler kesimini ifade eden tüzel kişilerin fon portföyündeki payı son beş yılda fazla değişiklik göstermemiş, %11-12 bandında dalgalanmıştır.

2016 yılında fonlara yatırım yapan yatırım fonlarında hem yatırımcı sayısı hem de portföy değerinde önemli bir artış gözlenmekte olup, yatırım fonlarının portföy değerinin yaklaşık 3 katına çıktığı dikkat çekmektedir. Bu durum Finansal Piyasalar bölümünde değinilen gibi fon sepeti fonlarının büyümesini yansıtmaktadır.

2016 sonunda 2,9 milyon yatırımcının toplam 45 milyar TL'lik yatırım fonu bulunmaktadır.

YATIRIM FONU KATILMA BELGESİ PORTFÖY DEĞERLERİ (MİLYON TL)						
Yatırımcı Kategorisi	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yerli	30,175	30,647	35,826	38,415	44,519	15.9%
Fon	38	47	283	166	555	233.4%
Tüzel	3,229	3,638	4,196	4,290	5,347	24.7%
Diğer	742	790	741	915	1,180	29.0%
Bireysel	26,112	26,098	30,516	32,978	37,399	13.4%
Yatırım Ortaklığı	53	75	90	66	39	-41.3%
Yabancı	372	334	397	448	575	28.3%
Fon	8	8	12	5	18	290.7%
Tüzel	18	42	57	85	142	67.4%
Diğer	0	0	0	0	0	-44.2%
Bireysel	346	283	328	358	415	15.7%
Toplam	30,548	30,981	36,223	38,863	45,095	16.0%

Kaynak: MKK

Emeklilik Yatırım Fonu Yatırımcıları

Emeklilik yatırım fonları (EYF) 2013 yılında devreye giren %25 oranındaki devlet katkısının etkisiyle son yıllarda hızlı bir büyüme sergilemektedir. Sistemdeki toplam yatırımcı sayısı 2016 yılında %10 oranında artarak 6,6 milyon olarak gerçekleşmiştir. Bu sayı 2012 sonuna göre %100'lük bir artış ifade etmektedir.

EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI						
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/2015 Değişim
Yatırımcı Sayısı (Bin)	3,128	4,127	5,063	6,038	6,626	9.7%
Portföy Değeri (Mn. TL)	20,346	24,845	34,577	42,979	53,409	24.3%
Devlet Katkısı (Mn. TL)	0	1,152	3,023	5,020	7,437	48.1%
Toplam Portföy Değeri (Mn. TL)*	20,346	25,997	37,600	47,999	60,846	26.8%

*Devlet katkısı ile birlikte toplam portföy değeridir.
Kaynak: EGM

2016 yılında emeklilik fonlarının portföy büyüklüğü devlet katkısı ile beraber 61 milyar TL'ye çıkmıştır.

2016 yılında bireysel emeklilik fonlarının devlet katkısı hariç portföy değeri %24 artarak 53 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Devlet katkısının ise %48 oranında arttığı gözlenmektedir. Devlet katkısı ile beraber bireysel emeklilik fonlarının portföyü 61 milyar TL olmuştur. Toplam portföy 2012 sonuna göre 3 misline çıkmıştır.

Emeklilik yatırım fonlarında kişi başı ortalama portföy büyüklüğü ise 2015 yılı sonuna göre sadece %15 artarak 9.182 TL'ye ulaşmıştır.

Bu bölümdeki veriler Emeklilik Gözetim Merkezinden (EGM) alınmakta olup portföy değerleri "Finansal Piyasalar" bölümünde yer alan ve Takasbank tarafından açıklanan verilere göre ufak farklılıklar göstermektedir.

YAŞ GRUPLARINA GÖRE EYF YATIRIMCI SAYILARI (2016)		
Yaş Aralığı	Yatırımcı Sayısı	Dağılım
0-24	401,934	6.1%
25-34	1,971,717	29.8%
35-44	2,250,824	34.0%
45-55	1,473,121	22.2%
56+	528,163	8.0%
Toplam	6,625,759	100.0%

Kaynak: EGM

Yaş gruplarına göre emeklilik yatırım fonları yatırımcı sayısı dağılıma göre yatırımcıların %30'u 25-34, %34'ü 35-44 yaş aralığındadır. Çalışma hayatına yeni başlayan, dolayısıyla nispeten düşük gelir seviyesinde ve düşük tasarruf eğiliminde olduğu tahmin edilen 25 yaş altındaki yatırımcıların toplamdaki payı %6 civarındadır. Emeklilik yaşına yaklaşan veya emeklilik hakkı kazandığı halde sistemde kalmaya devam eden kişileri ifade eden 56 yaş üzeri grubun payı da yaklaşık %8'dir.

Sisteme 2016 yılındaki katılımlara bakıldığında, ileri yaşlarda kişilerdeki artış hızının daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 34 yaş altındaki kişilerin sayısı 2015 yılında %13 oranında artarken, 56 yaş üzerinde bu oran %37'ye çıkmaktadır.

BES SÖZLEŞME SAYISI			
Yıl	Toplam	Dağılım	
		Bireysel	Grup
2012	3,496,377	74.5%	25.5%
2013	4,654,513	73.5%	26.5%
2014	5,767,312	73.2%	26.8%
2015	6,993,329	72.3%	27.7%
2016	7,789,185	73.5%	26.5%

Kaynak: EGM

Bireysel emeklilik sisteminde 2016 yılsonu itibarıyla sözleşme sayısı 800.000 adet artarak 7,8 milyon olmuştur. Sözleşme sayısı ile kişi sayısı arasındaki fark özellikle grup planlarına bağlı yatırımcıların bir kurumda birden fazla sözleşmesi olmasından kaynaklanmaktadır. Bireysel emeklilik sözleşmelerinin %74'ü bireysel sözleşmelerden oluşmaktadır. İşveren katkılı grup emeklilik veya gruba bağlı sözleşmelerin payı ise 2016 yılında 1 puana yakın düşerek %27 olmuştur.

İşveren katkılı grup emeklilik veya gruba bağlı sözleşmelerin payı ise %27'e inmiştir.